

LOVRO BOROVEC*

Strah od viktimizacije i kohezija zajednice u sredinama različitog stupnja urbanizacije u Republici Hrvatskoj

Sažetak

Istraživanje utjecaja stupnja urbanizacije na strah od kriminala i koheziju zajednice važno je, ali do sada nedovoljno istraženo područje u svijetu pa tako i u Republici Hrvatskoj. Ovaj rad donosi jedinstvenu analizu straha od kriminala i kohezije zajednice na temelju razlika u stupnju urbanizacije, odnosno broju stanovnika i indeksu razvijenosti sedam naselja Slavonije i Baranje (Slavonski Kobaš, Garčin, Kutjevo, Pakrac, Virovitica, Slavonski Brod i Osijek). Istraživanje je temeljeno na dvije nulte hipoteze koje negiraju postojanje razlika između sedam promatranih naselja u strahu od kriminala te u koheziji zajednice, a provedeno je na uzorku od 695 ispitanika, stanovnika sedam navedenih naselja. Rezultati ukazuju na to da postoji statistički značajna razlika u strahu od kriminala između Kutjeva i Slavonskog Kobaša te Kutjeva i Garčina. Također korištenjem ANOVA-e i post hoc Dunnett's T3 testa, rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika u koheziji zajednice između Slavonskog Kobaša i Osijeka, Garčina i Kutjeva, Kutjeva i Osijeka, Pakraca i Osijeka te Osijeka i Slavonskog Broda. Promatrajući slučaj Osijeka možemo zaključiti kako stupanj urbanizacije (veći broj stanovnika i veći indeks razvijenosti) značajno utječe na smanjenje razine kohezije zajednice. Rezultati za Kutjevo ne potvrđuju ovakvo pravilo, čime ostaje otvoreno pitanje: Što se događa u Kutjevu da se stanovnici toga naselja osjećaju sigurnije i da imaju više povjerenja u ljude s kojima dijele susjedstvo, odnosno da imaju čvrstu koheziju u zajednici? Odgovor je moguće pronaći u kvaliteti implementacije modela policije u zajednici, no to zahtijeva buduće iscrpnije istraživanje. Istraživanje ovakvoga tipa ima značajne praktične implikacije za kreatora javnih politika u naseljima, jer ukazuje na potrebu većeg fokusa na koheziju zajednice kako bi se smanjio strah od kriminala te kako bi većom urbanizacijom kohezija zajednice u većim naseljima bila približno jednaka onoj u manjim naseljima.

Ključne riječi: strah od kriminala, kohezija zajednice, stupanj urbanizacije, Slavonija i Baranja.

* Lovro Borovec, magistar sociologije, Hrvatska.

1. UVOD

Strah od kriminala tema je nekoliko posljednjih istraživanja (Meško, Kovčo i Muratbegović 2008; Šakić, Ivčić, Franc, 2008; Borovec 2013; Kovčo Vukadin, Ljubin Golub, 2009; Meško i Lobnikar, 2005), jer je prepoznat kao oblik društvene pojave koji utječe na ponašanje ljudi i njihov odnos prema institucijama, prije svega prema policiji. Kohezija zajednice popratni je čimbenik koji objašnjava stupanj odnosa u nekoj konkretnoj zajednici. Uzimajući u obzir strah od kriminala i koheziju zajednice možemo dobiti širi uvid u problematiku lokalne zajednice te smjernice o tome koje su mogućnosti za napredak.

Stupanj urbanizacije, odnosno indeks razvijenosti naselja iz kojih ispitanici dolaze mogu značajno utjecati na percepciju straha od kriminala te na koheziju zajednice. Uvođenjem urbanizacijske komponente možemo dobiti uvid u razlike između razvijenih i manje razvijenih mjesta te između gradova i općina. Strah od kriminala nije jednak na području cijele Hrvatske, a ovaj rad fokusiran je na Slavoniju i Baranju. Posebnost ovog rada ističe se upravo uvođenjem urbanizacijske komponente u empirijsko proučavanje straha od kriminala i kohezije zajednice.

1.1. Strah od kriminala

Strah od kriminala jedan je od najvažnijih kriterija mjerenja uspješnosti policije u zajednici. Važnost straha od kriminala jest u tome što se na nj gledalo kao na značajan socijalni problem što ga stavlja u fokus važnih socijalnih i političkih pitanja (Gray, Jackson, Farrall, 2008). Ako je strah od kriminala na visokoj razini, stvara se prostor za razvitak kriminala i nereda te se narušava povjerenje u institucije.

Strah od kriminala vrlo je teško definirati, odnosno teško je izreći jedinstvenu definiciju koja bi zadovoljila sve autore pa će zbog toga ovdje biti predstavljeno nekoliko najvažnijih pristupa u definiranju ovoga koncepta. Prvo što trebamo razumjeti jest što je to strah. On se definira kao neugodno psihičko stanje, osjećaj prijetnje životu ili tjelesnom integritetu koji se doživljava prilikom uočavanja opasnosti, stvarne ili nerealne opasnosti, unutarnje ili vanjske (www.psihijatrija.info, prema Borovec, 2013). Uzimajući u obzir sve definicije, modelom Gabriela i Grevea može se zaključiti (2003) da se strah od kriminala može tretirati kao multidimenzionalni koncept koji se sastoji od afektivne komponente (svjesno iskustvo osjećaja straha), kognitivne komponente (kognitivna percepcija konkretne situacije kao prijeteće ili opasne) te ponašajne komponente (poduzimanje mjera samozaštite). Strah od kriminala može se procjenjivati u odnosu na određena, specifična kaznena djela, skupine kaznenih djela te u odnosu prema kriminalu općenito (Borovec, 2015).

Rasprava o mjerenju, ali i o strahu od kriminala općenito ne bi bila cjelovita bez osvrta na psihosocijalni model Van der Wurffa i suradnika (1989). Model se temelji na pretpostavci da je strah od kriminala povezan s četiri psihosocijalne komponente: atraktivnost (stupanj do kojeg ljudi percipiraju sebe i svoju imovinu kao atraktivnu metu ili potencijalnu žrtvu kriminalnih aktivnosti), loša namjera (stupanj do kojeg osoba pripisuje kriminalne namjere drugoj osobi ili skupini), moć (stupanj samopouzdanja i osjećaja kontrole koji osoba ima prema mogućoj prijetnji) i kriminalizirajući prostor (situacija u kojoj se kazneno djelo može dogoditi). Prema istraživanju koje je Van der Wurff proveo sa suradnicima (1989) utvrđeno je da je ovaj model objašnjavao oko 24 % varijance ukupnog straha od kriminala.

Pregledom različite literature može se prepoznati nekoliko dominantnih modela koji objašnjavaju koncept straha od kriminala; **model ranjivosti** (Killias, 1990) pretpostavlja da određena tjelesna i socijalna obilježja pojedinaca, odnosno percepcija osobne ranjivosti, pridonose strahu od kriminala. Ovaj koncept percipirane ranjivosti podijeljen je u kategoriju fizičke i kategoriju socijalne ranjivosti (Franklin, Franklin i Fearn, 2008). **Viktimizacijski model** (Hale, 1996) temelji se na načelu da je strah od kriminala uzrokovan osobnim iskustvom s kriminalom ili na informacijama koje ljudi čuju o kriminalnim slučajevima. Skogan (1987) je pokazao kako se strah od kriminala povećava nakon svake ponovljene viktimizacije, posebice u slučajevima višestrukih viktimizacija. **Model socijalne kontrole** (Ferraro, 1995) pretpostavlja kako je socijalna kontrola, odnosno njezin izostanak, veći izvor straha od objektivnog rizika od viktimizacije. **Ekološki model** (Box, Hale, Andrews, 1988) straha od kriminala ukazuje na to kako strah varira u odnosu na područje gdje pojedinac živi; je li to selo ili grad te varira i unutar samih gradskih područja. **Model socijalne integracije** (Hartnagel, 1979, prema Franklinu, Franklinu i Fearnu, 2008) podrazumijeva da građani koji su socijalno integrirani u svojim susjedstvima izražavaju nižu razinu straha od kriminala od onih koji nisu tako dobro integrirani.

Strah od kriminala ozbiljan je individualni i društveni problem u urbanim i u ruralnim područjima koji utječe na slobodno kretanje ljudi u naselju u kojem stanuju (Perkins, Taylor, 1996). Zbog velikog utjecaja koji strah od kriminala ima na opće stanje društva, važno ga je uvrstiti u brojne javne, političke, društvene i svake druge rasprave. Kvalitetnim radom na sprečavanju pojave straha od kriminala može se utjecati na zadovoljnije okruženje za svakodnevi život, ali i na smanjenje kriminala.

1.2. Kohezija zajednice

Socijalna kohezija zauzima sve veći prostor i u društvenoj i u akademskoj zajednici. U proučavanju socijalne kohezije postoje dva pravca; s jedne su strane društvene znanosti (ponajprije sociologija i socijalna psihologija), a s druge strane su sve popularnije analize javnih politika. Chan, To i Chan (2006; 290) iznose sljedeću definiciju: „Socijalna kohezija je stanje odnosa vertikalne i horizontalne interakcije među članovima nekog društva, koje karakterizira set stavova i normi, koje uključuju povjerenje, osjećaj pripadnosti i spremnost na sudjelovanje i pomaganje, kao i njihovo ponašanje.“

Pojam koji je usko vezan uz socijalnu koheziju jest socijalni kapital, koji je interdisciplinarni pojam (Ansari, 2013). Prvo, socijalni kapital proizvodi pozitivne veze za članove u grupi. Drugo, te su pozitivne veze generirane kroz zajedničko povjerenje, norme i vrijednosti. Konačno, zajedničko povjerenje, norme i vrijednosti rastu u neformalnim oblicima udruživanja temeljenim na socijalnim mrežama. Socijalni kapital može se odnositi na kapital susjedstva, grada, regije ili države. Socijalni kapital je koristan prediktor kriminalnog ponašanja. Manji socijalni kapital osobe znači veću mogućnost da će ta osoba biti dio kriminalne aktivnosti, bilo kao počinitelj ili kao žrtva (Ansari, 2013).

Kolektivna učinkovitost još je jedan pojam usko vezan uz koheziju zajednice, a definira se kao oblik socijalne organizacije koji ujedinjuje socijalnu koheziju i povjerenje sa zajedničkim očekivanjem za socijalnu kontrolu (Sampson i sur., 1997, prema Ansari, 2013). Isto kao socijalni kapital, kolektivna je djelotvornost dobar prediktor pojavnosti kriminala u toj

zajednici. Zajednice koje imaju visoku kolektivnu učinkovitost svoje probleme i nesuglasice rješavaju samostalno i djelotvorno, tako da je mogućnost pojave kriminala u toj zajednici vrlo mala (Ansari, 2013).

1.3. Stupanj urbanizacije

Kod pojma urbanizacije važno je spomenuti dva područja u sociologiji koja se s jedne strane bave gradom, a s druge selom. Urbana sociologija područje je sociologije koje se bavi gradovima i gradskim načinom života. Ruralna sociologija ili sociologija sela razvila se iz potrebe objašnjavanja zasnivanja i organiziranja seoskog imanja. Još uvijek nije jasna uloga sela u razvoju Republike Hrvatske. Također, nije jasno ni kako će to selo izgledati, hoće li se moći ustvrditi da selo postoji ili će se naselja podijeliti, odnosno razlikovati kao veći i manji gradovi. Kako će se u selima živjeti i kojim će se djelatnostima žitelji sela baviti, ostaje nam vidjeti. Sve ovo važni su preduvjeti za razumijevanje sela i procesa koji se u njemu događaju.

Stupanj urbanizacije odnosi se na udio stanovnika nekog područja koji živi u gradu. Stupanj urbanizacije u Hrvatskoj 2016. godine iznosi 59.28 %, čime bilježi rast naspram ranijih godina. Indikatori socioekonomskog razvoja upućuju na stupanj urbanizacije, a najčešće se mjeri s pomoću varijabli: nacionalni dohodak po stanovniku, stupanj deagrarizacije, stupanj nezaposlenosti i slično (Vresk, 1992).

Odnos sela i grada bitan je čimbenik u poimanju čovjekove okoline, okoline u kojoj čovjek živi i provodi svakodnevne aktivnosti; posebno fenomen smanjenja razlika između sela i grada (Zlatić, 1992). Odnos sela i grada oduvijek je bio konfliktan, iako taj konflikt gubi na oštini jer se kulturno-vrijednosni obrasci sela i grada izjednačavaju (Šuvar, 1972; Vernić, 1995).

Slavonija i Baranja, prostor koji je bio određen poljoprivredom kao najzastupljenijom djelatnošću i ruralnošću kao prevladavajućim obrascem života regije, sada se više ne može oslanjati na poljoprivredu i razvoj koji ona donosi. Seosko stanovništvo više ne smatra predodređenim na drugačiji život u odnosu na grad te vrlo mali postotak (8,5 %) stanovnika Slavonije i Baranje sebe vidi kao poljoprivrednika (Šundalić, 2009).

2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA, HIPOTEZE I METODE RADA

Glavni je cilj ovog rada utvrditi razinu straha od viktimizacije i stupanj kohezije u zajednici u sedam ispitanih naselja Slavonije i Baranje: Slavonskom Kobašu, Garčinu, Kutjevu, Pakracu, Virovitici, Slavonskom Brodu i Osijeku. Poseban je cilj usmjeren na istraživanje činjenice postoji li razlika među ispitanim naseljima u strahu od viktimizacije i kohezije u zajednici, s obzirom na to da se radi o naseljima različitog stupnja urbanizacije. S obzirom na to da je strah od viktimizacije kriminalom jedan od indikatora uspješnosti implementacije modela policije u zajednici (Borovec, 2013), dodatno se postavlja pitanje funkcionira li model policije u zajednici na području Slavonije i Baranje.

S obzirom na prethodno definirane ciljeve istraživanja, kao i s obzirom na rezultate dosadašnjih istraživanja, formulirane su sljedeće **glavne hipoteze**:

- H₀ – Ne postoji statistički značajna razlika između sedam promatranih naselja u strahu od viktimizacije

- H₀ – Ne postoji statistički značajna razlika između sedam promatranih naselja u koheziji zajednice.

Istraživanje je provedeno na slučajnom prigodnom uzorku od 2749 ispitanika s područja Republike Hrvatske. Za potrebe ovog rada izdvojen je uzorak od 695 ispitanika čije je anketiranje provedeno na sedam lokacija na području Slavonije i Baranje. Dakle, uzorak čine ispitanici s područja Brodsko-posavske, Požeško-slavonske, Virovitičko-podravске i Osječko-baranjske županije, odnosno stanovnici Slavenskog Kobaša, Garčina, Kutjeva, Pakraca, Virovitice, Slavenskog Broda i Osijeka. S obzirom na to da rad ima za cilj usporedbu straha od viktimizacije i kohezije zajednice s obzirom na stupanj urbanizacije, izabrana su naselja i gradovi s različitim brojem stanovnika te različitim indeksom razvijenosti.

Tablica 1: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti u jedinicama lokalne samouprave

Jedinica lokalne samouprave (JLS)	Broj	Županija	Razvojna skupina JLS	Indeks razvijenosti JLS
Slavenski Kobaš	351.	Brodsko-posavska	3	97,137
Garčin	384.	Brodsko-posavska	3	95,979
Kutjevo	365.	Požeško-slavonska	3	96,680
Pakrac	305.	Požeško-slavonska	4	98,374
Virovitica	175.	Virovitičko-podravska	6	102,695
Slavenski Brod	179.	Brodsko-posavska	6	102,673
Osijek	86.	Osječko-baranjska	7	106,211

U tablici 1 prikazani su podaci indeksa razvijenosti za sedam naselja koja su područje ovoga rada. Redak „Broj“ označava poredak u stupnju razvijenosti od ukupno 556 jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj. Sukladno s time naselja su smještena u sedam razvojnih kategorija prema indeksu razvijenosti gdje prva skupina označava najslabije razvijena naselja, a sedma skupina najrazvijenija naselja. Skupine jedan, dva, tri i četiri čine potpomognuta područja, što znači da se za ta područja smatra da je za njihov razvoj potrebna pomoć države, a u ovome radu ta su naselja: Slavenski Kobaš, Garčin, Kutjevo i Pakrac. Također je zabrinjavajući podatak da najrazvijenije naselje Slavonije i Baranje, Osijek, zauzima tek 86. mjesto po indeksu razvijenosti.

U uzorku ispitanika nalazi se 341 muškarac te 350 žena, dobi između 16. i 82. godine. Najveći broj ispitanika završio je srednju školu (64 %), a kada govorimo o profesionalnom statusu, najveći broj ispitanika pripada u skupinu zaposlenih ili privatnika (60,1 %).

U istraživanju je korišten upitnik za evaluaciju modela policije u zajednici pod nazivom „*The Community Policing Evaluation Survey*“ čiji je autor Adam J. McKee (2001). Tvrdnje u upitniku prevedene su na hrvatski jezik te su prilagođene hrvatskom kulturnom okruženju. Upitnik sadrži četiri skupine pitanja o međusobno povezanim pojmovima: (a) kvaliteta kontakta između policije i lokalnog stanovništva, (b) percepcija razine kriminala i nereda,

(c) strah od viktimizacije, (d) stupanj kohezije zajednice. Za potrebe ovog rada rabljene su posljednje dvije skupine (c i d). Posljednji set pitanja odnosi se na demografske karakteristike ispitanika (dob, spol, obrazovanje i profesionalni status). Također, za potrebe rada važan je i podatak na kojem je području anketa provedena. Ispitanici su ocjenjivali svoje zadovoljstvo policije u zajednici uz pomoć Likertove ljestvice vrijednosti od 1 do 5 pri čemu u trećem setu pitanja (strah od viktimizacije) viša vrijednost znači da se ispitanici ne boje viktimizacije u svojoj zajednici, dok u četvrtom setu pitanja (kohezija zajednice) viša vrijednost označava veći stupanj kohezije u zajednici.

U istraživanju je korištena anketa, koja je provedena metodom „licem u lice“ na 27 lokacija diljem Republike Hrvatske. Anketiranje su provodili studenti Policijske akademije koji su prethodno pripremljeni za provedbu ovog istraživanja te su prošli određeni trening o etici znanstvenih istraživanja. Anketiranja su provođena na javnim mjestima gdje su ljudi nešto čekali (npr. banka, škole, kina) ili odmarali (npr. kafići). Dobiveni podaci analizirani su u programskom paketu IBM SPSS Statistics 23. Izračunati su osnovni statistički parametri, a razlike u percepciji kvalitete rada policije u zajednici izračunate su univarijantnom analizom varijanci (ANOVA) i *post hoc* testom Dunnett's T3.

Pri interpretaciji dobivenih rezultata i izvođenju zaključaka temeljem tih rezultata, treba voditi brigu o činjenici da je istraživanje provedeno na slučajnom prigodnom uzorku. Dakle, uzorak ispitanika ne odražava nužno sve sociodemografske karakteristike stanovništva u sedam promatranih naselja.

3. REZULTATI

Cronbach alfa na cijelom upitniku iznosi 0,863, što znači da je upitnik pouzdan. Cronbach alfa za varijable koje se odnose na koncept straha od viktimizacije iznosi 0,870, dok Cronbach alfa za varijable koje mjere koncept kohezije zajednice iznosi 0,881. Naime, pouzdanost upitnika odnosi se na njegovu kvalitetu u smislu da u ponovljenim mjerenjima jednakih karakteristika daje iste rezultate za iste osobe (Šifer i Bren prema: Lobnikar i sur., 2013).

Tablica 2: Srednje vrijednosti skale „Strah od viktimizacije“

STRAH OD VIKTIMIZACIJE					
	Koliko često brinete da će Vas netko pokušati opljačkati ili Vam ukrasti nešto dok ste vani u naselju u kojem stanujete?	Koliko često brinete da će Vam netko pokušati provaliti u kuću dok je netko kod kuće?	Koliko često brinete oko toga da će Vas netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanujete?	Koliko često brinete da će Vam netko pokušati ukrasti ili oštetiti auto u naselju u kojem stanujete?	Koliko često brinete da će netko provaliti u Vaš dom dok nikoga nema kod kuće?
Slavonski Kobaš	3,57	3,63	3,62	3,42	3,62
Garčin	3,59	4,01	3,99	3,41	3,28
Kutjevo	4,04	3,79	3,94	3,68	3,51
Pakrac	3,78	3,83	4,10	3,88	3,47
Virovitica	3,84	4,02	4,21	3,84	3,46
Slavonski Brod	3,75	3,82	4,04	3,70	3,24
Osijek	3,88	4,01	4,02	3,92	3,67

U ovom setu varijabli veća ocjena označava manju bojazan ispitanika na svih pet varijabli. U tablici 2 prikazane su srednje vrijednosti odgovora na pitanja u konceptu straha od viktimizacije. Srednje vrijednosti kreću se u intervalu između 3,24 i 4,21. S obzirom na prikazane podatke može se zaključiti da ispitanici svih sedam područja uglavnom rijetko izražavaju bojazan da će im se ugroziti sigurnost u mjestu u kojem stanuju. Od svih pet varijabli u svim ispitanim područjima, (osim u Slavonskom Kobašu) pokazana je najveća zabrinutost kada su ispitanici pitani brinu li o tome da će im netko provaliti u dom dok nikoga nema kod kuće. Najmanja zabrinutost pokazala se u pitanju brinu li ispitanici da će ih netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanuju. Kada promatramo srednje vrijednosti prema mjestu iz kojeg su ispitanici, može se vidjeti kako su ispitanici u Slavonskom Kobašu na gotovo sve tvrdnje dali najlošiju ocjenu, odnosno najviše brinu za navedene situacije. Ne može se istaknuti ni jedno područje koje prednjači s najvišim ocjenama, već je za svaku situaciju neko drugo područje u kojem je izražena najmanja zabrinutost.

Tablica 3: Srednje vrijednosti skale „Kohezija zajednice“

KOHEZIJA ZAJEDNICE					
	U slučaju da se razbolim, mogu računati na pomoć susjeda oko nabave namirnica, lijekova, itd.	Kada nisam kod kuće, mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće.	Kada bi mi hitno trebalo 200 kuna, moji susjedi bi mi posudili taj novac.	Stanovnici naselja u kojem stanujem prema potrebi se okupe i rješavaju zajedničke probleme.	U naselju u kojem stanujem dovoljno dobro poznajem više ljudi kojima se mogu obratiti za pomoć.
Slavonski Kobaš	3,72	3,76	3,58	2,91	3,86
Garčin	3,41	3,54	3,33	2,72	3,59
Kutjevo	3,88	3,66	3,51	3,54	3,68
Pakrac	3,87	3,90	3,78	2,79	3,78
Virovitica	3,68	3,77	3,52	2,86	3,71
Slavonski Brod	3,76	3,78	3,63	2,77	3,72
Osijek	3,16	3,46	3,00	2,52	3,53

U ovom setu varijabli veća ocjena označava veće slaganje ispitanika na svih pet varijabli. Gledajući cijeli koncept zajedno može se ustvrditi da se u svim sredinama ispitanici u većem postotku slažu s navedenim tvrdnjama nego što se ne slažu, iako srednja vrijednost ne odaje jako veliki stupanj slaganja. Srednje vrijednosti kreću se od 2,52 do 3,90. Najmanji je stupanj slaganja s tvrdnjom da se ispitanici sa svojim mještanima po potrebi okupljaju i rješavaju zajedničke probleme, gdje srednje vrijednosti gotovo nigdje ne prelaze 3. Ne može se istaknuti ni jednu tvrdnju za koju bi se moglo reći da prevladava s najvećim stupnjem slaganja. Gledajući tablicu 3, s obzirom na anketirana područja, grad Osijek ističe se s najmanjim stupnjem slaganja prema svim navedenim tvrdnjama. Iako se ne može istaknuti niti jedno područje koje prevladava s najvišom srednjom vrijednosti po svim tvrdnjama, grad Pakrac prevladava s nekoliko tvrdnji u kojima ima najveći stupanj slaganja, a u ostalim je tvrdnjama srednja vrijednost ili najveća ili jedna od većih.

Za daljnje utvrđivanje razlika u percepciji straha od viktimizacije i kohezije zajednice između sedam mjesta Slavonije i Baranje (Slavonski Kobaš, Garčin, Kutjevo, Pakrac, Virovitica, Slavonski Brod i Osijek) korištena je analiza varijance (univarijantna ANOVA). Dobiveni rezultati prikazani su u tablici 4.

Tablica 4: ANOVA

Skala upitnika	Kriterij mjesta ispunjavanja (ukupno za sve grupe)	
	F	p
Strah od viktimizacije	2,398	0,027
Kohezija zajednica	4,760	0,000

S obzirom na to da su univarijantnim ANOVA-om utvrđene statistički značajne razlike između promatranih skupina ispitanika u percepciji straha od viktimizacije ($F = 2,398$; $df = 6$; $p = 0.027$) te u percepciji kohezije zajednice ($F = 4,760$; $df = 6$; $p = 0.000$), u nastavku je korišten Dunnett's T3 *post-hoc* test kako bi se identificiralo između kojih točno skupina ispitanika postoje statistički značajne razlike (tablica 5).

Tablica 5: Dunnett's T3 *post-hoc* test

Skala upitnika	Strah od viktimizacije	Kohezija zajednice
Slavonski Kobaš - Kutjevo	Mean Difference (I-J)	0,47
	p	0,00
Slavonski Kobaš - Osijek	Mean Difference (I-J)	0,55
	p	0,04
Garčin - Kutjevo	Mean Difference (I-J)	0,45
	p	0,00
Kutjevo - Osijek	Mean Difference (I-J)	0,72
	p	0,00
Pakrac - Osijek	Mean Difference (I-J)	0,70
	p	0,01
Slavonski Brod - Osijek	Mean Difference (I-J)	0,59
	p	0,04

U tablici 5 prikazani su podaci o razlici između onih naselja u kojima je utvrđena razlika u strahu od kriminala i u koheziji zajednice. Za svaki par usporedbe prikazan je podatak o „Mean Difference“ koja pokazuje razlike između srednjih vrijednosti dviju grupa ispitanika te „p“ koji označava signifikantnost, odnosno pokazuje nam je li dobivena razlika između dviju skupina ispitanika statistički značajna. Ako je signifikantnost manja od 0,05 može se zaključiti da je ta razlika statistički značajna. Kako nam pokazuje tablica 4, postoji statistički značajna razlika nekih grupa po oba koncepta. U tablici 5 očituje se statistički značajna razlika među nekim grupama. U konceptu straha od viktimizacije postoji statistički značajna razlika između dva para ispitanih sredina. Prva razlika odnosi se na razliku između Slavon-

skog Kobaša i Kutjeva čiji „Mean Difference“ iznosi 0,47, a „p“ iznosi 0,00. Ova razlika ide u korist Kutjeva koji po svim varijablama ima veću srednju vrijednost pa je ukupna srednja vrijednost statistički značajno veća od srednje vrijednosti u Slavonskom Kobašu. Druga statistički značajna razlika u ovom konceptu odnosi se na onu između Kutjeva i Garčina, gdje „Mean Difference“ iznosi 0,45, a „p“ iznosi 0,00. Ova razlika ide u korist ispitanika iz Kutjeva. Iako je u dvije varijable srednja vrijednost iz Garčina veća od one iz Kutjeva, apsolutna srednja vrijednost dosta je različita i statistički značajna. Može se istaknuti da ispitanici iz Kutjeva izražavaju statistički značajno manji strah po varijablama u konceptu straha od viktimizacije nego ispitanici iz Slavanskog Kobaša i Garčina.

Vežano uz koncept kohezije, utvrđena je razlika između 5 parova ispitanika ispitanih naselja. Prva razlika je između Slavanskog Kobaša i Osijeka gdje „Mean Difference“ iznosi 0,55, a „p“ iznosi 0,04. Ova razlika označava da se ispitanici iz Slavanskog Kobaša više slažu sa svim tvrdnjama u konceptu kohezije zajednice nego ispitanici iz Osijeka. Sljedeća razlika odnosi se na razliku između Garčina i Kutjeva, gdje „Mean Difference“ iznosi 0,47, a „p“ iznosi 0,01. Ispitanici iz Kutjeva više se slažu s tvrdnjama nego što se s njima slažu ispitanici iz Garčina. Nadalje, statistički značajna razlika pokazana je i između Kutjeva i Osijeka. „Mean Difference“ iznosi 0,72, a „p“ iznosi 0,00. Ova je razlika očekivana jer je u većini varijabla koncepta kohezije zajednice – grad Kutjevo bilo naselje s najvećom srednjom vrijednosti, a Osijek s najnižom, pa statistički značajna razlika između ovih dviju sredina ne čudi. Zatim, gradovi Pakrac i Osijek također imaju statistički značajnu razliku u srednjim vrijednostima. „Mean Difference“ iznosi 0,70, a „p“ iznosi 0,01. Ispitanici iz Pakraca izrazili su veći stupanj slaganja nego ispitanici iz Osijeka. Posljednja razlika odnosi se na onu između Osijeka i Slavanskog Broda. „Mean Difference“ iznosi 0,59, a „p“ iznosi 0,04. To pokazuje da se ispitanici iz grada Osijeka manje slažu s tvrdnjama od ispitanika u Slavonskom Brodu.

4. RASPRAVA

U ovome radu promatrana su i mjerena dva koncepta unutar evaluacije policije u zajednici; koncept straha od viktimizacije i koncept kohezije u zajednici. U oba koncepta postoje statistički značajne razlike između sedam promatranih naselja Slavonije i Baranje.

Promatra li se cijeli koncept straha od viktimizacije, odnosno svih pet varijabli, može se istaknuti kako je najveća zabrinutost ispitanika u slučaju kada je upitana njihova zabrinutost hoće li im netko provaliti u dom dok nikoga nema kod kuće. Ispitanici promatranih naselja imaju najmanju bojazan o tome da će ih netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanuju. Ispitanici iz Slavanskog Kobaša, s obzirom na ostala promatrana područja, izražavaju veću zabrinutost hoće li im netko provaliti u kuću dok je netko u kući, te da će ih netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanuju. Ovakav rezultat može se povezati s dobi u uzorku ispitanika u Slavonskom Kobašu (udio starijih osoba: od 65 na više). S obzirom na vlastitu tjelesnu nemoć koja im onemogućava obranu od napada, te medijski eksponirane slučajeve tako stradalih starijih osoba, možemo pretpostaviti da osobe starije životne dobi često upravo takve situacije smatraju velikim prijetnjama vlastitoj sigurnosti. Stoga je uočena visoka zabrinutost u ovih dviju varijabli pod utjecajem većeg broja starijih ispitanika.

U konceptu kohezije zajednice najmanji stupanj slaganja veže se uz tvrdnju da se ispitanici sa svojim mještanima po potrebi okupljaju i rješavaju zajedničke probleme, gdje sred-

nje vrijednosti gotovo nigdje ne prelaze 3, što znači da više od polovice ispitanika smatra da u njihovom naselju ljudi ne rade na zajedničkom rješavanju problema. Ne može se istaknuti ni jednu tvrdnju za koju bismo mogli reći da prevladava s najvećim ponuđenim stupnjem slaganja. Kada govorimo o naseljima, stanovnici grada Osijeka najmanje se slažu sa svim navedenim tvrdnjama, a kod stanovnika Pakraca nalazi se najveći stupanj slaganja samo u pojedinim tvrdnjama, a u ostalim tvrdnjama srednja vrijednost ili je najveća ili je jedna od većih. Generalno gledajući, srednje vrijednosti u ovom konceptu niže su od srednjih vrijednosti u konceptu straha od viktimizacije.

Iz ANOVA statističke analize razvidno je da je razina straha od viktimizacije ispitanika Kutjeva statistički značajno manja od ispitanika iz Slavenskog Kobaša i Garčina. Razmatrajući koncept kohezije zajednice može se utvrditi razlika između 5 parova ispitanika ispitanih u naselju, ona između Slavenskog Kobaša i Osijeka, zatim Garčina i Kutjeva, Kutjeva i Osijeka, Pakraca i Osijeka, te Osijeka i Slavenskog Broda. Iz ove razlike vidljivo je kako se Osijek pojavljuje u gotovo svim parovima, što znači da ispitanici iz grada Osijeka izražavaju manju koheziju zajednice od ispitanika iz većine ostalih naselja.

Rezultati istraživanja iz ovog rada mogu se usporediti s rezultatima nekih domaćih, ali i međunarodnih istraživanja. Meško, Kovčo-Vukadin i Muratbegović (2008) provodili su istraživanje u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini te su utvrdili veći strah od kriminala kod onih osoba koje su slabije tjelesne kondicije. Takav rezultat potvrđen je i u istraživanju u ovom radu gdje su stariji ispitanici izrazili veći strah. Na nacionalno reprezentativnom uzorku istraživanje su provodile Franc, Prizmi-Larsen i Kaliterna Lipovčan (2011). Tim je istraživanjem utvrđena pozitivna povezanost straha i percepcije kriminaliteta s razinom urbanizacije i stopom kriminaliteta. Meško, Fallshore, Muratbegović, Fields (2008), uvode urbanizacijsku komponentu uspoređujući glavne gradove dviju postsocijalističkih država. Meško i Lobnikar (2005) ističu da društveno aktivni stanovnici lokalnih zajednica u Ljubljani pridaju veću važnost faktorima prevencije kriminala, što može ublažiti kriminal, a posebno strah od kriminala. Ovakvi podaci idu u smjeru i rezultata ovog istraživanja, pa se nameće zaključak kako je nužno uz koncept straha od viktimizacije pridodati koncept kohezije zajednice te stupanj urbanizacije kako bi izradili cjelovitiju sliku stanja na određenom području. U istraživanje koje su proveli Franklin, Franklin i Fearn (2008) uvode pojam socijalne integracije u vezu sa strahom od viktimizacije. Rezultati koje su dobili potvrđeni su i rezultatima ovog istraživanja. Osobno ulaganje u susjedstvo, posjedovanje socijalnih veza, emocionalna privrženost zajednici, sudjelovanje u formalnim organizacijama, uključenost u aktivnosti susjedstva – čimbenici su koji utječu na povećanje kohezije zajednice, a posljedično tome na smanjenje straha od viktimizacije.

5. ZAKLJUČCI

Cilj ovog rada bio je utvrditi razinu straha od viktimizacije i stupanj kohezije u zajednici u Slavenskom Kobašu, Garčinu, Kutjevu, Pakracu, Virovitici, Slavenskom Brodu i Osijeku. Posebno se nastojalo utvrditi postoji li razlika među promatranim naseljima u strahu od viktimizacije i kohezije u zajednici, s obzirom na to da se radi o naseljima različitog stupnja urbanizacije.

Postavljene su dvije nulte hipoteze koje negiraju postojanje razlika pa se u radu polazi od hipoteza da ne postoji statistički značajna razlika između sedam promatranih naselja u

strahu od viktimizacije te da ne postoji statistički značajna razlika između sedam promatranih naselja u koheziji zajednice.

Od ukupnog uzorka od 2749 ispitanika za potrebe ovog rada izdvojen je uzorak od 695 ispitanika čije je anketiranje provedeno na sedam lokacija na području Slavonije i Baranje. Dakle uzorak čine stanovnici Slavenskog Kobaša, Garčina, Kutjeva, Pakraca, Virovitice, Slavenskog Broda i Osijeka. Izabrana su naselja i gradovi s različitim brojem stanovnika te indeksom razvijenosti.

Dakle, testiranjem značajnosti razlike u strahu od kriminala između sedam ispitanih naselja, odbacuje se prva (H0) hipoteza jer postoji statistički značajna razlika između nekih naselja. Stanovnici Kutjeva statistički se značajno razlikuju od stanovnika Slavenskog Kobaša i Garčina. Stanovnici Kutjeva izražavaju manju zabrinutost vezano uz pitanje hoće li postati žrtva nekog kaznenog djela, a od stanovnika Slavenskog Broda ili Kobaša. Kutjevo je prema broju stanovnika nešto veće od Slavenskog Kobaša i Garčina, dok je prema indeksu razvijenosti Kutjevo razvijenije od Garčina, a slabije razvijeno od Slavenskog Kobaša. Ovim se ne može utvrditi da je razlog manjeg straha od kriminala stupanj urbanizacije. Razloge takvog rezultata treba potražiti u nekim drugim čimbenicima koji bi mogli imati veze sa stupnjem implementacije policije u zajednici u tim trima naseljima. Ako je to tako, može se pretpostaviti da je rad policije u zajednici bolje implementiran na području Kutjeva nego na području Slavenskog Kobaša i Garčina.

Također, odbacuje se i druga (H0) hipoteza, jer je utvrđena statistički značajna razlika među sedam promatranih naselja u koheziji zajednice. U ovome slučaju razlika postoji između pet parova naselja: Slavenskog Kobaša i Osijeka, Garčina i Kutjeva, Kutjeva i Osijeka, Pakraca i Osijeka te Osijeka i Slavenskog Broda. Gotovo u svim razlikama prisutan je grad Osijek, koji se statistički značajno razlikuje od drugih naselja po manjem stupnju kohezije zajednice. Ako se uzme u obzir broj stanovnika i indeks razvijenosti, može se pretpostaviti da zbog najvećeg indeksa razvijenosti i najvećeg broja stanovnika između sedam ispitanih naselja – u Osijeku se ljudi slabije međusobno poznaju, imaju manje povjerenja u svoje susjede te je time kohezija u Osijeku slabija nego što je to u Slavenskom Kobašu, Kutjevu, Pakracu i Slavenskom Brodu. Kutjevo se u ovoj usporedbi razlikuje od Osijeka te od Garčina, gdje je u Kutjevu uočen veći stupanj kohezije zajednice za što je najviše zaslužna činjenica da se stanovnici Kutjeva prema potrebi okupljaju i rješavaju zajedničke probleme daleko uspješnije nego stanovnici ostalih promatranih područja. To je vrlo važan podatak, ako se ima u vidu činjenica da je stupanj urbanizacije, koji inače znatno utječe na takav aspekt života u zajednici, gotovo jednak u Garčinu i Kutjevu. Stoga se postavlja pitanje generatora takvog pozitivnog stanja u Kutjevu, što otvara perspektivu budućeg istraživanja. Bilo bi vrijedno identificirati čimbenike koji utječu na veću mogućnost okupljanja stanovništva radi rješavanja zajedničkih problema u Kutjevu, jer su to primjeri dobre prakse koje na tom području treba onda u budućnosti svakako dalje poticati i eventualno ih širiti na druga područja. S obzirom na to da je takav rezultat prisutan i u strahu od kriminala, možemo pretpostaviti da nešto (moguće kvalitetno provođenje modela policije u zajednici) snažno utječe na osjećaj sigurnosti, odnosno manji strah od kriminala, te veći stupanj kohezije zajednice.

Ovo istraživanje pokazuje da stupanj urbanizacije nekog naselja ima značajnu ulogu u osjećaju sigurnosti, osjećaju moguće viktimizacije i osjećaju kohezije zajednice. Vidljivo je da se u naseljima koja su manja, s manje stanovnika i manjeg stupnja urbanizacije ljudi –

bolje poznaju i imaju više povjerenja jedni u druge čime smatraju da je prisutno manje kriminala nego što smatraju ispitanici iz većih naselja, pogotovo velikog grada kao što je Osijek. Veći stupanj kohezije prepoznat je kao značajan prediktor straha od kriminala, pa bi sukladno s tim javna politika trebala više raditi na jačanju kohezije u zajednici kako bi se ljudi u tom naselju osjećali manje nesigurno, čime bi se vjerojatno povećala kvaliteta života.

Nadalje, ovaj rad otvara put k obuhvatnijem istraživanju utjecaja stupnja urbanizacije na strah od kriminala i kohezije zajednice, kako bi se dobila šira slika o stanju u različitim hrvatskim regijama, postojanju razlika između pojedinih naselja diljem zemlje te razlikama između hrvatskih regija. Takvim bi se istraživanjem uvidjelo gdje postoji potreba za jačanjem socijalne kohezije uvrštavanjem u fokus javne politike određenih naselja i regija.

LITERATURA

1. Ansari, S. (2013). Social Capital and Collective Efficacy: Resource and Operating Tools of Community Social Control. *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology*, 5(2), 75-94.
2. Borovec, K. (2013). Strategija policija u zajednici i njezin utjecaj na strah od kriminala, percepciju kriminaliteta i javnog nereda u Hrvatskoj. Doktorski rad. Sveučilište u Zagrebu: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet.
3. Borovec, K. (2015). Koncept straha od kriminala i njegova relevantnost, u: Zbornik radova IV. međunarodne znanstveno-stručne konferencije „Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu“. Ministarstvo unutarnjih poslova.
4. Box, S., Hale, C., Andrews, G. (1988). Explaining fear of crime. *British Journal of Criminology*, 28(3), 340-356.
5. Chan, J., To, H. P., Chan, E. (2006). Reconsidering Social Cohesion: Developing a Definition and Analytical Framework for Empirical Research. *Social Indicators Research*, 75(2), 273-302.
6. Ferraro, K. (1995). *Fear of Crime: Interpreting Victimization risk*. New York: Suny Press.
7. Franc, R., Prizmi-Larsen Z., Kaliterna Lipovčan, L.J. (2011). Personal security and fear of crime as predictors of personal well-being. u: Webb, D., Willis-Herrera, E. (ur.) *Subjective well-being and security*. Springer: 45-67.
8. Franklin, T. W., Franklin, C. A., Fearn, N. E. (2008). A Multilevel Analysis of the Vulnerability, Disorder, and Social Integration Models of Fear of Crime. *Social Justice Research*, 21, 204-227.
9. Gabriel, U., Greve, W. (2003). The psychology of fear of crime. *British Journal of Criminology*, 43(3), 600-614.
10. Gray, E., Jackson, J., Farrall, S. (2008). Reassessing the Fear of Crime. *European Journal of Criminology*, 3, 363-380.

11. Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. *International Review of Victimology*, 4, 79-150.
12. Killias, M. (1990). Vulnerability: Towards a Better Understanding of a Key Variable in the Genesis of Fear of Crime. *Violence and Crimes*, 5, 97-108.
13. Kovčo Vukadin, I., Ljubin Golub, T. (2009). Fear of Crime in Zagreb, Croatia: A Comparison Study between Two European Countries. *European Journal of Criminology*, 4, 59-86.
14. Lobnikar, B., Šuklje, T., Hozjan, U., Banutai, E. (2013). Policing a Multicultural Community: A Case Study of the Roma Community in Northeastern Slovenia. *International journal of comparative and applied criminal justice*.
15. McKee, A. J. (2001). The Community Policing Evaluation Survey: Reliability, Validity and Structure. *American Journal of Criminal Justice*, 25(2), 199-209.
16. Meško, G., Fallshore, M., Muratbegović, E., Fields, C. (2008). Fear of crime in two post-socialist capital cities - Ljubljana, Slovenia and Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. *Journal of Criminal Justice: Sv*: 36(6): 546-553.
17. Meško, G., Kovčo-Vukadin, I., Muratbegović, E. (2008). Social-demographic and social-psychological perspectives of fear of crime in Slovenia, Croatia, and Bosnia and Herzegovina. U: Kury, H. (urednici). *Fear of Crime – punitivity: New developments in theory and research*, 3, 173-196, *Crime and crime policy*. Bochum: Univeritatsverlag Brockmeyer.
18. Meško, G., Lobnikar, B. (2005). The contribution of local safety councils to local responsibility in crime prevention and provision of safety. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management: Sv*: 28(2): 353-373.
19. Perkins, D. D., Taylor, R. B. (1996). Ecological Assessments of Community Disorder: Their Relationship to Fear of Crime and Theoretical Implications. *American Journal of Community Psychology*, 24(1), 63-107.
20. Skogan, W., G. (1987). The Impact of Victimization on Fear. *Crime & Delinquency*, 33(1).
21. Šakić, I., Ivičić, I., Franc, R. (2008). Extent of fear of crime in Croatia and effects of television viewing on fear of crime. Zagreb: Institute of Social Sciences.
22. Šundalić, A. (2009). Ruralni prostor i društvena struktura – novi identitet Slavonije i Baranje. Osijek: Ekonomski fakultet.
23. Šuvar, S. (1972). Neki aspekti konfliktnih odnosa selo-grad u našem društvu. *Sociologija i prostor*, 35-36, 3-16.
24. Van der Wurff, A., Van Staalduinen, L., Stringer, P. (1989). Fear of Crime in Residential Environments: Testing a Social Psychological Model. *Journal of Social Psychology*, 129(2), 141-160.
25. Vernić, V. (1995). Grad i selo. Skica jednog pokušaja prikaza kretanja suprotnosti grada i sela kroz historiju. *Sociologija sela*, 33(1/4), 81-120.

26. Vresk, M. (1992). Urbanizacija Hrvatske 1981-1991. Osnovni indikatori stupnja, dinamike i karakteristike urbanizacije. *Geografski glasnik*, 54, 99-116.
27. Zlatić, M. (1992). Prostorno ekološka dimenzija odnosa selo-grad. *Sociologija sela*, 29(111/114), 57-64.

Summary

Lovro Borovec

Personal Fear of Victimization and Community Cohesion in the Communities with Different Degree of Urbanization in the Republic of Croatia

The research on the impact of the urbanization degree on the fear of victimization is a significant but also neither sufficiently analysed field in the world nor the Republic of Croatia. This paper presents a unique analysis of the fear of victimization and community cohesion in seven communities in Slavonija and Baranja (Slavonski Kobaš, Garčin, Kutjevo, Pakrac, Virovitica, Slavonski Brod and Osijek), each with different degrees of urbanization, different population numbers and development index. The research is based on two zero hypotheses, which deny the existence of differences between seven observed communities and is conducted on a sample of 695 participants, who are residents of the seven previously mentioned communities. Results show that there is a statistically significant difference when it comes to the fear of victimization present in Kutjevo and Slavonski Kobaš, and Kutjevo and Garčin. Also, using the ANOVA and the post hoc Dunnett's T3 test, results show that there is a statistically significant difference in community cohesion between Slavonski Kobaš and Osijek; Garčin and Kutjevo; Kutjevo and Osijek; Pakrac and Osijek; and Osijek and Slavonski Brod. Considering Osijek, this research concludes that the degree of urbanization significantly affects the cohesion degree. More significant population numbers and a more substantial development index are good predictors of a lower degree of community cohesion. However, in Kutjevo, which stands out for its lesser degree of the fear of victimization and the more significant degree of community cohesion, it cannot be concluded that the urbanization degree caused the same type of results. That raises the question: what makes people in Kutjevo feel so safe and have more trust in people with whom they share their neighbourhood. The answer can be found in the quality of the implementation of community policing. The said requires further, more detailed research. This type of research has significant practical implications for the creators of public community policies. Namely, it shows that a more substantial focus on the community cohesion is necessary to reduce the fear of victimization and to equalize the community cohesion in the more prominent communities with the coherence in the smaller communities by a more significant degree of urbanization.

Keywords: personal fear of victimization, community cohesion, degree of urbanization, Slavonija, and Baranja.